



Ze Sborníku letopisů · Džámi at-tavárich



Dějiny Temür-kaana

Sborník letopisů



Rašíd ad-Dín

7. (poslední) svazek řady



Staré texty



Dějiny Temür-kaana

Rašíd ad-Dín

2026-09-25

Obsah

Ediční poznámka	3
Hlavní postavy a pojmy	4
Počátek dějin Temür-kaana, syna Džim-gima, syna Kublaj-kaana, syna Toluj-chána, syna Čingischánova	6
Dějiny Temür-kaana	6
Část první: Dějiny Temür-kaana, vnuka Kublaj-kaana –o jeho rodokmenu, výklad a podrobný popis jeho manželek a větví jeho potomstva, které až do dnešní doby žijí a rozvětvily se, jeho požehnaná podobizna a rodokmenná tabulka větví jeho potomků	8
Část druhá: Dějiny Temür-kaana –úvod k jeho nastolení, vyobrazení trůnu a manželek, princů a emírů v době jeho požehnaného nastolení na kaanský stolec, některé příběhy a události, které se udály od počátku jeho šťastné vlády (kíž trvá a nepomíjí navěky) až do dnešní doby, a jeho vítězství a bitvy, pokud se o nich ví	10
Úvod k jeho požehnanému nastolení	11
Příběh o tom, jak kaan uspořádal záležitosti říše	13

Příběh o princí Anandovi, synu Mangaly, syna Kublaj- kaana, který vládne v zemi Tangut a stal se muslimem; zmínka o některých poměrech té země a popis stavu jeho říše	15
Příběh o tom, jak kaanovo vojsko dvakrát svedlo bitvu s vojskem Kaidua a Duvy, jak byl Kaidu v boji raněn a jak na to zranění zemřel	22
Příběh o nepoctivosti kaanových emírů a vezírů při koupi drahokamů a klenotů od kupců a o tom, jak se za ně Tanba-bakši lstí přimluvil a vysvobodil je . . .	23
Tiráž	25
O Starých textech	25
O zakladateli	26
Volné šíření	26

Ze Sborníku letopisů · Džámi at-tavárich



Dějiny Temür-kaana

Sborník letopisů



Rašíd ad-Dín

7. (poslední) svazek řady

Staré texty

1. Title Page
2. Cover
3. Table of Contents

Ediční poznámka

Sedmý svazek řady obsahuje poslední oddíl Blochetova vydání, dějiny Temür-kaana (vládl 1294–1307). Temür byl vnuk a nástupce Kublajův a Rašídův současník. Rašíd oddíl psal za Temürova života a informace získával od vyslanců a kupců, kteří přicházeli z Číny na dvůr íránských ilchanů. Proto je text místy neúplný. Chybí některá data a oddíl nemá část třetí.

Oddíl zachycuje:

- rodokmen Temürův,
- Temürovo nastolení roku 1294, kterým skončil spor o nástupnictví mezi Kublajovými vnuky,
- uspořádání vlády: vezíry, titul *sajjid adžall a fančany*,
- příběh prince Anandy, správce Tangutu, který přijal islám,
- bitvy s Duvou a poté společně s Kaiduem a Duvou (1298–1301); v první z nich padl do zajetí a zahynul Temürův zeť Körgüz, kníže Öngütů,
- aféru s předraženými klenoty, na níž Rašíd ukazuje korupci kaanových ministrů.

Na konci je připojen Blochetův arabský kolofon z roku 1907.

Překlad je pořízen přímo z perského textu edice E. Blocheta, *Djami el-Tévarikh*, tome II (Gibb Memorial Series XVIII/2, 1911), tištěné strany 581–617. Jde o pracovní překlad pořízený umělou inteligencí bez opory v tištěném překladu. Nejistá čtení jsou označena otazníkem v závorce (?), mezery v rukopisech hranatými závorkami.

Hlavní postavy a pojmy

Následující jména a termíny se vyskytují opakovaně, proto nemají v textu vysvětlivku.

Čingischán (asi 1162–1227) byl zakladatel mongolské říše.

Kublaj (1215–1294) byl velký chán od roku 1260 a zakladatel dynastie Jüan. **Čabi-chatun** byla jeho hlavní manželka. **Džim-gim** (1243–1285) byl jeho syn a určený následník, který zemřel před otcem.

Temür (1265–1307) byl Džim-gimův syn, kaan v letech 1294–1307 s čínským dynastickým jménem Čcheng-cung.

Kaidu (asi 1235–1301) byl Ögedejevův vnuk, vládce Střední Asie a nepřítel Kublaje i Temüra. Zemřel po bitvách roku 1301. **Čapar** byl jeho syn a nástupce. **Duva** (vládl asi 1282–1307) byl čagatajovský chán, Kaiduův spojenec. Po Kaiduově smrti uzavřel s Temürem mír (1303–1304).

Gázán (vládl 1295–1304) byl iránský ilchan, Rašídův pán, kterého Rašíd nazývá „pádišáhem islámu“.

Chanbalyk (Ta-tu, Peking) bylo hlavní sídlo. **Šang-tu** (Kaiping-fu) bylo letní sídlo. **Karakorum** bylo staré sídelní město v Mongolsku.

Chitaj je severní Čína. **Mangi**, **Nangijas** či **Mačín** je jižní Čína.

Kaan je titul velkého chána. **Kurultaj** je sněm princů a velmožů. **Jasa** jsou Čingischánovy zákony. **Jam** je síť poštovních stanic. **Bališ** je slitek stříbra či zlata, v Číně i jednotka papírových peněz. **Jarlyk** je písemný výnos. **Pajza** je pověřovací destička.

Ulus jsou lid a území přidělené princovi. **Jurt** je rodové území a pastviny. **Chatun** je titul chánovy či princovy manželky.

Počátek dějin Temür-kaana, syna Džim-gima, syna Kublaj-kaana, syna Toluj-chána, syna Čingischánova

Dějiny Temür-kaana

Tyto dějiny se dělí na tři části.

Část první pojednává o jeho požehnaném rodokmenu, podává výklad a podrobný popis jeho manželek a větví jeho potomstva, jak se až do dnešní doby rozvětvily, a obsahuje jeho požehnanou podobiznu a rodokmennou tabulku větví jeho potomků. A pokoj.

Část druhá obsahuje úvod k jeho požehnanému nastolení, vyobrazení trůnu i manželek, princů a *emírů* v době, kdy usedl na kaanský stolec, dále některé příběhy, které se udály od počátku jeho šťastné vlády (kéž trvá navěky) až do dnešní doby, a některé jeho bitvy a vítězství, pokud jsou známy.

Část třetí pojednává o jeho chvályhodném počínání a mravech, o podobenstvích, moudrých výrocích (*bilig*) a dobrých rozhodnutích, která pronesl a nařídil, a o některých příbězích a událostech, které se v oné zemi

udály¹ a nejsou zahrnuty v předchozích dvou částech. Jsou roztroušené a neuspořádané, tak jak se o nich dovídáme z té či oné knihy a od toho či onoho člověka.

¹. Blochet upozorňuje, že výrazem „ona země“ (*án mulk*) označuje Rašíd Čínu, na rozdíl od „této země“ (*ín mulk*), tj. Íránu, kde dílo vznikalo.

**Část první: Dějiny
Temür-kaana, vnuka
Kublaj-kaana –o jeho
rodokmenu, výklad a
podrobný popis jeho
manželek a větví jeho
potomstva, které až do dnešní
doby žijí a rozvětvily se, jeho
požehnaná podobizna a
rodokmenná tabulka větví
jeho potomků**

Temür-kaan, jemuž říkají také Öldžejtü-kaan –kéž stín jeho spravedlnosti a nestrannosti spočívá nad všemi tvory ještě mnoho let –je synem Džim-gima, syna Kublaj-kaana, syna Toluj-chána, syna Čingischánova. Narodil

se z Džim-gimovy starší *chatun* Kökečin-chatun² v roce *hükär jil*, to jest v roce buvola, jenž odpovídá roku 663 hidžry (1265).³

V jeho *ordách* je mnoho chatun a souložnic,⁴ avšak pro velkou vzdálenost a neprůchodnost cest nejsou dosud jména každé z nich známa. Jeho největší chatun se nazývá Bulugan-chatun a pochází z kostí (rodu) Bajautů.⁵ Z ní má jednoho syna jménem Taši-taiši⁶ a jiného syna jménem Makabalín z jiné chatun⁷

Rodokmenná tabulka větví jeho potomstva a vnuků je taková, jak se zde uvádí.⁸

². Kökečin pocházela z kmene Kungiratů, stejně jako Kublajova choť Čabi-chatun. Čínské prameny ji uvádějí pod jménem Kuo-kuo-čen a později jako Pai-lan-je-čchie-čchi (Bajram-egeči); po Temürově nástupu obdržela roku 1294 titul císařovny vdovy.

³. Letopočet hidžry ve všech třech rukopisech chybí; Blochet jej doplnil podle mongolské kroniky Sanang Sečena. Rok buvola odpovídá roku 1265 a Temür se podle čínských pramenů skutečně narodil v říjnu 1265.

⁴. Perské *kumájan* () je množné číslo od mongolsko-turkického *kuma*, „vedlejší žena, souložnice“. Mongolští vládci rozlišovali „velké“ chatuny, které měly vlastní ordu s dvorem, služebnictvem a příjmy, od žen nižšího postavení.

⁵. Mongolové vyjadřovali příslušnost k rodové linii výrazem „kost“ (perské *ustuchván*, mong. *jasun*). Bulugan-chatun po Temürově smrti (1307) vedla vládu a pokusila se dosadit na trůn prince Anandu; převrat ve prospěch Temürových synovců ji však smetl a byla vypovězena.

⁶. Tento syn se čínsky jmenoval Te-šou (德壽); druhá část jména, *taiši*, je patrně čínský titul *tchaj-c'* (太子), „korunní princ“. Podle čínských kronik byl za následníka prohlášen v 6. měsíci roku 1305 a zemřel bezdětný v 12. měsíci téhož roku.

⁷. Za slovem „jménem“ je ve dvou rukopisech prázdné místo na několik řádků. Podle Blocheta zde Rašíd v originále ponechal místo pro doplnění zpráv o Temürově rodině, které měly přijít později. Druhého syna, Makabalína, uvádí jen jeden rukopis a čínské prameny jej neznají; jeho jméno je patrně sanskrtské *Mahābali*.

⁸. Rodokmenné tabulky a podobizny panovníků byly v Rašídově originále vloženy jako obrazové přílohy; v rukopisech, z nichž vychází edice, pro ně zůstalo prázdné místo nebo chybějí. V tomto překladu je tedy nelze reprodukovat.

Část druhá: Dějiny Temür-kaana –úvod k jeho nastolení, vyobrazení trůnu a manželek, princů a emírů v době jeho požehnaného nastolení na kaanský stolec, některé příběhy a události, které se udály od počátku jeho šťastné vlády (kéž trvá a nepomíjí navěky) až do dnešní doby, a jeho vítězství a bitvy, pokud se o nich ví

Úvod k jeho požehnanému nastolení

Když Kublaj-kaan v roce *morin jil*, to jest v roce koně, jenž odpovídá roku 693 (1294), zemřel,⁹ vyslala velká chatun jeho syna Džim-gima, která

⁹ Kublaj zemřel 18. února 1294 v Čanbaluku (Ta-tu). Rok 693 bidžary trval od

byla matkou Temür-kaana, ještě téhož dne se souhlasem velkých emírů Bajana za Temür-kaanem, aby mu oznámil, co se s kaanem stalo, a přivedl ho zpět, aby usedl na královský trůn. Po dobu jednoho roku, než Temür-kaan dorazil sem,¹⁰ řídila Kökečin-chatun důležité záležitosti a potřeby říše. Když šťastně dorazil, konal se velký *kurultaj*.

Z jeho strýců tam byli Kökečü a Toghan, z jeho bratrů Kammala a Jesün-Temür,¹¹ jeho bratranec Ananda-oghul, syn Mangalův,¹² Ogrukčiho synové Temür-buka a Ečil-buka, a z velkých emírů Bajan-čingsang, Učacar-*noján*, Nokutak (?), Uluk (?), Öldžej-čingsang,¹³ Altun-čingsang, Dašman-aka, Čirkalan (?), Nalgu (?), Ambaj (?) z Tangutů, Babuša z rodu (*urug*) Jesünggeho,¹⁴ Kutuku-čingsang z kmene Tatarů, Argasun-tarchan-čingsang z rodu Badaje,¹⁵ a z chatun Nambui-chatun¹⁶ a její dcera Bekčin (?) chatun, Manzitaj, Kökečin-chatun a Bulugan-chatun. Přítomni byli všichni ostatní princové, emírové a chatuny, jejichž výčet by byl obtížný a zdoluhavý.

Mezi Temür-kaanem a jeho bratrem Kammalou, který byl věkem starší, vznikl spor a výměna slov o královský trůn. Kökečin-chatun, která je nadmíru rozumná a schopná, jim řekla: „Sečen-kaan, to jest

¹⁰. „Sem“ je psáno z pohledu Kökečin, která zůstala v hlavním městě Ta-tu (Chanbalyku); Temür tehdy velel vojsku na mongolské hranici. Čínské prameny kladou *kurultaj*, který jej zvolil, již do dubna až května 1294, nikoli rok po Kublajově smrti.

¹¹. Jesün-Temür byl ve skutečnosti synem Kammaly, tedy Temürovým synovcem. Později sám vládl jako kaan (1323–1328).

¹². Rukopisy zde mají místo Mangaly jméno Nomugan, což Blochet považuje za omyl samotného Rašída. Ananda byl synem Mangaly, třetího Kublajova syna. *Oghul* (turk. „syn“) se u jmen princů užívá jako čestný přívlastek.

¹³. Titul *čingsang* je perský přepis čínského *čcheng-siang* (丞相), „kancléř“, nejvyšší hodnosti v Ústředním sekretariátu (čung-šu-seng). Öldžej (čínsky Wan-ce) byl Temürovým prvním kancléřem až do své smrti roku 1303.

¹⁴. Babuša je patrně princ, kterého čínské prameny nazývají Pa-pu-ša a jehož Temür roku 1307 povýšil na knížete Čchi (v Šan-tungu). Byl potomkem Jesünggeho, syna Čingischánova bratra Džöčiho Kasara.

¹⁵. Blochet považuje čtení „Badaj“ za velmi nejisté. Pokud je správné, jde o potomka jednoho ze dvou pastevců, Badaje a Kišlyka, kteří roku 1203 varovali Čingischána před chystaným přepadem a za odměnu dostali hodnost *tarchan*. Ta dědičně osvobozovala od daní a dávek, zaručovala volný přístup k panovníkovi a beztrestnost za několik provinění. Argasun (čínsky Cha-la-cha-sun) se později stal kancléřem.

¹⁶. Rukopisy mají tvar *Nambáj*. () Jde patrně o Kublajovu vdovu Nambui-chatun, kterou si Kublaj vzal po smrti Čabi-chatun.

Kublaj-kaan, nařídil, že na trůn má usednout ten, kdo nejlépe zná *biligy* Čingischánovy.¹⁷ Ať tedy nyní každý z vás přednese jeho biligy, aby velmoži, kteří jsou přítomni, viděli, kdo je zná lépe. “Temür-kaan, jenž je nadmíru výmluvný a dobrý řečník, přednesl biligy pěkně a čistým hlasem. Kammala však trochu zajíkal a v té věci neměl dostatečný díl, a proto ve sporu za ním zaostal. Všichni jednomyslně provolali: „Temür-kaan je zná lépe a přednáší je lépe; jemu náleží koruna a trůn.“

A ve městě Kaiping-fu jej v měsících roku jil, jenž odpovídá roku¹⁸ s požehnáním a pod šťastnou konstelací posadili na kaanský stolec a vykonali obyčeje a obřady, jež jsou u nich zvykem, takovým způsobem, jak je zde zobrazeno. A Bůh ví nejlépe, co je správné.

Příběh o tom, jak kaan uspořádal záležitosti říše

Když skončili hostinu a veselí a vykonali, co k obřadům blahopřání patří, obrátil kaan svou požehnanou mysl k uspořádání záležitostí vojska a říše. Určil princům a emírům provincie a kraje, jmenoval vezíry a náčelníky *dívánů*¹⁹ a svému staršímu bratru Kammalovi dal z otcovského dědictví plný podíl. Poslal ho do kraje Karakorum, kde jsou *jurty* a ordy Čingischánovy, a svěřil mu vojska toho kraje a provincie Karakorum, Činas (?), Šinavuči (?), Onon a Kelüren,²⁰ Kem-Kemdžiut, Selengu a Kajalyk až po hranice Kirgizů,²¹ a také velký *ghoruk* Čingischánův,

¹⁷. *Bilig* (mong. „moudrost“) jsou výroky a naučení Čingischánova, která se ústně tradovala a sepisovala vedle *jasy*. Jejich znalost platila za důkaz způsobilosti vládnout; Rašíd sám uvádí jejich sbírku v jiné části díla.

¹⁸. Místo pro rok zvířecího cyklu i hidžry zůstalo v rukopisech prázdné. Kurultaj, který Temüra zvolil, se podle čínských pramenů sešel ve 4. měsíci 31. roku éry Č'-jüan, tj. v dubnu až květnu 1294, v Šang-tu (Kaiping-fu). Temür nastoupil 10. května 1294. Závěrečná slova věty podle Blocheta naznačují, že v originále zde bylo vyobrazení Temürova nastolení.

¹⁹. *Díván* (úřad, kancelář) tu označuje ústřední úřady čínské správy, jež Rašíd popsal již v dějinách Kublajových: Ústřední sekretariát, vojenský a finanční úřad aj. Vezíry míní hodnostáře jako *čingsang* a *fančan*.

²⁰. Kammala nesl od roku 1292 titul knížete Ťin a velel vojskům na severní hranici i stráží čtyř velkých ord Čingischánových; roku 1295 mu Temür svěřil vrchní velení nad celým Mongolskem. Činas a Šinavuči nebyly dosud ztotožněny; Onon a Kelüren (Cherlen) jsou řeky v mongolské pravlasti Čingischánova rodu.

²¹. Kem-Kemdžiut je kraj na horním Jeniseji (Kem) a jeho přítoku Kemčiku, sídlo jenisejských Kirgizů; Selenga je řeka v severním Mongolsku. Kajalyk ležel v

jemuž říkají Burkan-kaldun: to vše spravuje on.²² Jsou tam trvale usazený velké ordy Čingischánovy a on je střeží. Jsou to čtyři velké ordy a pět dalších, dohromady devět. Nikdo tam nesměl vstoupit, neboť je to velký ghoruk. Byly tam zhotoveny jejich podobizny a neustále se tam pálí vonné kadidlo a aloe. I Kammala si tam pro sebe postavil chrám (*butchána*).

Prince Anandu poslal i s vojskem a jeho vlastním ulusem do provincie Tangut. Prince Kökečüa a Körgüze, který je kaanovým zetěm,²³ poslal na hranici s Kaiduem a Duvou. Toghanovi určil s vojskem Mangi, aby tu zemi střežil. Emíra Ačikiho vyslal s vojskem na hranici Kara-kočo²⁴ a úřad sáhib-dívána, tedy vrchního správce, ponechal pevně v rukou Bajan-fančana.²⁵

Titul Sajjid Adžall má u Tádžiků²⁶ velkou vážnost. Také Mongolové viděli, že tímto titulem oslovují velkého vezíra, a platí u nich za nejváženější ze všech titulů a jmen. Proto kaan nazval Bajana-fančana na znamení úcty a vážnosti Sajjid Adžall.²⁷ Nyní je to vezír nesmírně mocný a vlivný. Spolu s Olčajem-*tarchanem*,²⁸ Jeke-fančanem (?), Tubou (?), ‘Abdulláhem-finčanem, *emírem* Chodžou-sím (?), Kutb ad-

Semiredží (dnešní jihovýchodní Kazachstán) a podle Blocheta byl tehdy pohraničím mezi Temürovou říší a državou Kaiduovou.

²². *Ghoruk* (mong. *qorug*) je zapovězené území, kam nepovolání nesměli vstoupit, zde uzavřené pohřebiště Čingischána a jeho rodu na hoře Burkan-kaldun v pohoří Chentej.

²³. Körgüz (Jiří), kníže křesťanských Önggütů, byl ženatý s princeznami z Kublajova rodu. Velel vojskům na západní hranici proti Kaiduovi a Duvovi; roku 1298 padl do zajetí a zemřel v něm.

²⁴. Kara-kočo (Karachodža) je staré ujgurské město u Turfanu v dnešním Sin-t’iang, čínsky Kao-čchang.

²⁵. *Fančan* je perský přepis čínského *pching-čang* (平章), titulu spolutřídících členů Ústředního sekretariátu. Tento Bajan, vnuk Sajjida Adžalla, je jiná osoba než dobyvatel říše Sung Bajan. *Sáhib-díván* je iránský název hlavního finančního a správního ministra.

²⁶. Rašíd tak (perš. *tázikán*) označuje iránské a vůbec muslimské obyvatelstvo říše na rozdíl od Mongolů a Turků.

²⁷. Arab. *as-sajjid al-adžall*, „nejvznešenější pán“. Původně tento titul nesl Šams ad-Dín ‘Umar z Buchary (zm. 1279), Kublajův místodržitel v Kara-džangu; Temür jej udělil jeho vnukovi, muslimskému hodnostáři Bajanovi (čín. Po-čen), jiné osobě než dobyvateli říše Sung.

²⁸. *Tarchan* byl v mongolské říši privilegovaný stav: jeho nositel byl osvobozen od daní a dávek, měl volný přístup k panovníkovi a podle tradice nesměl být potrestán dříve než za deváté provinění. Olčaj (Öldžej) byl jedním z Temürových *čingsangů* (kancléřů).

Dínem-samčingem a Mas'údem-lančunem²⁹ vyřizuje velké záležitosti *dívánu* a řídí správu zemí. A tím dost.

Příběh o princí Anandovi, synu Mangaly, syna Kublaj-kaana, který vládne v zemi Tangut a stal se muslimem; zmínka o některých poměrech té země a popis stavu jeho říše

Princ Ananda je synem Mangaly, třetího syna Kublaj-kaana a staršího bratra Nomugana. Nomugana princové, kteří ho provázeli na tažení proti Kaiduovi, zradili, zajali a poslali k rodu (*uruk*) Džochiho. Když se pak vládcem toho *ulusu* stal Töde-Möngke, omluvil se a poslal ho zpět ke Kublaj-kaanovi; a Nomugan nedlouho nato zemřel.³⁰ Temür-kaan ponechal Anandovi vojsko, které Kublaj-kaan dal Mangalovi, i zemi Tangut, která mu patřila, tak jako dosud.

Tangut je velká, rozlehlá říše; čínsky se nazývá Cho-ši, to jest „velká řeka Západu“, a tak se u nich jmenuje proto, že ta země leží na západní straně Chitaje.³¹ Jejími velkými městy, v nichž sídlí jejich vládci, jsou tato: Kinčanfu, Kamčiu, Azardi (?), Chalčan (?) a Ak-balyk.³² V té zemi je dvacet čtyři velkých měst. Většina obyvatel jsou muslimové, ale tamní rolníci a venkované uctívají modly a vzhledem se podobají Chitajcům. Dříve odváděli poplatky králům Chitaje; jejich městům dali chitajská

²⁹. Připojené tituly jsou čínské úřady ústředního sekretariátu: *fančan* (pching-čang 平章, spoluřídící ministr), *samčing* (cchan-čeng 參政, přisedící ve vládě), *lančun* (lang-čung 郎中, vedoucí odboru). Blochet vykládá „Jeke-finčan“ jako „velký pching-čang“ (mong. *jeke* = velký); rukopis L má Teke-finčan. Čtení jmen Tuba a Chodža-sí je nejisté.

³⁰. Nomugana zajali roku 1276 v Almalyku vzbouření princové v čele se Širegim a vydali jej Möngke-Temürovi, chánovi Zlaté hordy; propuštěn byl až za Töde-Möngkeho (vládl 1280–1287), kolem roku 1284. Blochet upozorňuje, že rukopisy tu Mangalu a Nomugana místy zaměňují; podle čínských pramenů byl Ananda synem Mangaly, jenž se roku 1272 stal knížetem An-si a vládl v Tangutu, a Ananda jej v této hodnosti vystřídal roku 1280.

³¹. Cho-ši je čínské Che-si (河西), doslova „[země] na západ od Řeky“, tj. od Žluté řeky; jde o Kan-suský koridor a přilehlé oblasti, jádro bývalé tangutské říše Si-sia, kterou Čingišchán zničil roku 1227. Rašidův výklad „velká řeka Západu“ je podle Blocheta nepřesný, správná je však jeho poznámka, že jméno vyjadřuje polohu země vůči Chitaji.

³². Kinčanfu je Ťing-čao-fu, dnešní Si-an v provincii Šen-si; Kamčiu je Kan-čou (dnes Čang-je) v Kan-su. Azardi a Chalčan se ani Blochetovi nepodařilo ztotožnit. Ak-balyk (turk. „Bílé město“) je patrně Polovo „Acbalect Manzi“ v Šen-si.

jména a jejich řády, obyčeje, *jasak* a *josun* jsou [s chitajskými] shodné.³³

Protože Nomuganovi děti nezůstávaly naživu, svěřili Anandu na výchovu turkestánskému muslimovi jménem Mihtar Hasan Aktači.³⁴ Kojila ho žena toho muže jménem Zulajchá, a proto se v jeho srdci islám pevně zakořenil. Naučil se Korán a výborně píše tádzickým písmem.³⁵ Svůj čas stále věnuje zbožným úkonům a modlitbám. Z téměř sto padesáti tisíc mongolských vojáků, kteří mu náležejí, obrátil většinu na islám.

Jeden z jeho emírů jménem Sartak, který jeho islám neschvaloval, se odebral do služby ke kaanovi a stěžoval si: „Ananda stále pobývá v mešitě, modlí se, postí a čte Korán. Většinu mongolských chlapců dal obřezat³⁶ a většinu vojska převedl k islámu.“ Kaana ta zpráva velice rozhořčila. Poslal Čirkalana a Čirtakua, kteří jsou bratři a velitelé sokolníků (*kušči*),³⁷ aby mu zbožné úkony a modlitby zakázali, muslimy od něho vzdálili a nabádali ho, aby se klaněl modlám a pátil kadidlo v chrámech modl. Ananda to odmítl a neuposlechl. Řekl: „Modla je dílo lidských rukou, jak bych se jí mohl klanět? Ani slunci, které je stvořením velikého Boha, duší hmotného světa a příčinou života a růstu zvířat i rostlin, nepovažuji za dovolené se klanět, tím méně tělesnému obrazu, který udělal člověk. Já se budu klanět tomu, kdo stvořil mne i kaana.“

Kaan se nad těmi zpupnými slovy rozhněval a poručil Anandu uvěznit. On však dál pevně setrval ve víře a v islámu a říkal: „Naši otcové byli všichni vyznavači jediného Boha, uznávali Boží jedinnost a jeho uctívali. Proto jim věčný Bůh pro pozhnání té dobré víry daroval celý povrch země a učinil je pány a vládcy lidí, takže se povznegli a mohli hrdě zvedat

³³. *Jasak* (mong. *dzasag*) je panovníkem vydaný psaný zákon a nařízení, *josun* (mong. *jos*) zvykové právo a ustálený obyčej. Rašid tu dvojici používá souhrnně pro právní a společenský řád určité země.

³⁴. Přídomek *aktači* (perš. , z turk. *akta*, „valach“) označoval správce valachů, tj. koniušního panovníkových jezdeckých koní; *mihtar* znamená „starší, představený“. O záměně Nomugana s Mangalou viz výše.

³⁵. Tj. arabským písmem používaným pro perštinu, na rozdíl od ujugurského písma mongolské kanceláře a od čínských znaků.

³⁶. Perš. *sunnat kardan*, doslova „vykonat sunnu“, tj. obřízku.

³⁷. Sokolníci patřili k osobní službě panovníka v rámci gardy (*kešik*); jejich velitelé byli důvěrníky dvora a kaan je často pověřoval i politickými úkoly. V Kublajových dějinách je Rašid uvádí jako bratry, kteří zároveň vedli strážní a kontrolní službu na cestách.

hlavu; a nikdy se modlám neklaněli.“

Kaan si ho dal předvést a otázal se: „Jestli jsi měl sen nebo slyšel vnuknutí, nebo se ti něco zjevilo, anebo tě k islámu přivedl nějaký člověk, řekni mi to, ať vede i mne.“ Ananda odpověděl: „Veliký Bůh mě přivedl k poznání sebe sama.“ Kaan řekl: „Tu cestu ti ukázal d'ábel.“ Odpověděl: „Jestli ji ukázal d'ábel mně, kdo tedy vedl Gázán-chána, který je mým *akou*?“³⁸ Kaan zmlkl a zamyslel se. Kökečin-*chatun*³⁹ mu dala radu: „Jsou to teprve dva roky, co jsi usedl na trůn,⁴⁰ a říše ještě není upevněná. Ananda má velké vojsko a všichni ti vojáci i obyvatelé země Tangut jsou muslimové a budou s tímto jednáním nesouhlasit. Jejich země navíc sousedí s nepřítelem; aby se jen nezměnilo jejich smýšlení! Nutit ho není rozumné; ať si se svým vyznáním a vírou naloží sám.“ Kaan pochopil, že ta rada vychází z péče o něj. Dal Anandu propustit, velice ho utěšoval, získal si ho laskavostí, obdařil ho čestným rouchem a poslal ho zpět k vojsku a do země Tangut; a říši Tangut mu udělil.

Ananda sice od dětství choval islám v mysli a vyznával jej, ale horlivým a nadšeným se stal teprve tehdy, když uslyšel, že se pádišáh islámu – Bůh zvěčni jeho vládu – skutečně stal muslimem, vyznavačem jediného Boha a čistým ve víře a že v zemi Írán obrátil na islám všechny Mongoly, rozbil všechny modly a zbořil chrámy modl. I on se podle jeho příkladu snažil posílit islámské náboženství. Podle stavu Anandy a jeho vojska lze usuzovat, že islám v těch zemích brzy dospěje k dokonalosti a lidé, podle slova Koránu „vstupují do náboženství Božího v zástupech“,⁴¹ budou přicházet houfně a stávat se věřícími, vyznavači jediného Boha, muslimy a lidmi čisté víry. Synové a vnuci zmíněného Mihtara Hasana – Hindú, Daulatšáh, Hamíd, Džamál-áká a Muhammad Aktači – jsou všichni vážení a ctění. Někteří z nich jsou v blízkosti matky Temür-kaana a snaží se posílit islámské náboženství.

³⁸. *Aka* znamená staršího příbuzného, zde staršího člena téhož čingischánovského rodu; soustava seniority „starších a mladších“ (*aka-ini*) určovala postavení princů v rodě. Gázán přijal islám v červnu 1295, krátce předtím, než se stal il-chánem.

³⁹. Kökečin (Kökedžin), manželka Džim-gima a matka Temür-kaana, měla na dvoře velký vliv a sehrála klíčovou roli při Temürově volbě roku 1294.

⁴⁰. Temür nastoupil na trůn v květnu 1294; příhoda se tedy patrně odehrála kolem roku 1296.

⁴¹. Korán 110:2.

Později, v posledních několika letech, se Ananda odebral ke kaanovi na *kurultaj*. Kaan ho zahrnul přízní a úctou a Ananda svůj islám vyznával zcela otevřeně. Když kaan uslyšel o islámu pádišáha islámu – Bůh zvěční jeho vládu –, schválil to a řekl: „Ananda následuje v islámu Gázána. Ať tedy vyznává islám, jak se mu líbí; proč bych si s tím dělal starosti? Islám je dobrá cesta a dobré náboženství.“ Proto se Ananda v islámu snažil ještě víc a projevoval nejvyšší horlivost. Znovu se vrátil do čela země Tangut a vojska a považuje ji zcela za svou. Ačkoli jsou tam nad *tamgou* dosazeni kaanovi zástupci a *bitikčiové*, většina tamních příjmů se vydává na jeho vojsko a do dívánu z nich mnoho nepřichází.⁴²

Nyní se stal muslimem i Sartak, který byl odpůrcem islámu a Anandovým udavačem (*ikak*),⁴³ a patří k jeho velkým emírům. Další z nich, jménem Mengli, je také muslim. Ananda je nyní asi třicetiletý. Je velmi snědý, má černé vousy, je vysoké postavy a statný. Má syna jménem Örüg-Temür. Ve svém *ulusu* sedí pevně a neotřesitelně na vladařském trůnu. Ve svých *ordách* a *jurtách* postavil modlitebny a mešity a stále se věnuje čtení Koránu a modlitbám.

Čtyři roky po požehnaném nastolení Temür-kaana⁴⁴ vytáhl Duva, syn Baraka, s vojskem proti zmíněným princům a emírům, kteří mají na starosti hranici říše Temür-kaana. Jak je ve vojsku zvykem, v každé *sonije* stojí hlídka (*karaul*). Od *sonije* Ačigiho a Čübeje, které leží na nejzazší západní hranici, až k *sonije* Mukaliho, jež je na východní straně, jsou zřízeny *jamy* a rozmístěni běžci.⁴⁵ Tehdy si navzájem poslali zprávu,

⁴². *Tamga* je tu daň z obchodu a řemesel (vybíraná zpravidla v městech jako procento z obratu), kterou spravovali úředníci ústřední vlády. Poznámka ukazuje, že příjmy princova úřadu sloužily především k vydržování jeho vojska, takže ústřední pokladna z nich mnoho neměla.

⁴³. Perš. (ikák, z turkických jazyků), „donašeč, udavač“; nárazka na Sartakovu výše zmíněnou stížnost u kaana.

⁴⁴. Tj. roku 1298. Čínské kroniky podle Blocheta líčí tyto boje odlišně: roku 1297 porazil kaanův vojevůdce Čongkur Kaiduova velitele za Altajem; když pak na podzim 1298 ostatní velitelé rozpustili vojska, zůstal Kögüz na hranici a uprostřed zimy ho Kaiduova vojska napadla.

⁴⁵. *Sonije* označuje podle Blocheta úsek pohraniční linie obsazený posádkou (srov. *tamma*); jednotlivé úseky nesly jména svých velitelů. *Karaul* byla předsunutá hlídka, která měla včas hlásit pohyb nepřítele; zprávy mezi úseky předávala síť poštovních stanic a běžců (perš. *pajkán*).

že se objevuje temná masa vojska. Náhodou se tehdy princové Kökečü, Čongkur⁴⁶ a Tektadaj (?) sešli, pořádali hostinu (*toj*) a oddávali se zábavě a pití vína. Za soumraku přišla zpráva, ale oni leželi opilí a bez smyslů a nedokázali nasednout na koně. Körgüz-küregen, zeť Temür-kaana,⁴⁷ nasedl se svým vojskem a nepřítel okamžitě dorazil. Protože [princové] o situaci nepodali zprávu, a protože některá vojska pravého a levého křídla o ničem nevěděla a cesta byla dlouhá, nespojila se s ním. Duva, syn Baraka, se svým vojskem napadl Körgüze, který neměl víc než šest tisíc mužů. Körgüz nebyl s to Duvovi vzdorovat, byl poražen a uchýlil se k jedné hoře.

Nepřítel (*jagi*) se pustil za ním; zajali ho a chtěli ho zabít. Řekl: „Jsem Körgüz, kaanův zeť.“⁴⁸ Velitel Duvova vojska rozkázal, aby ho nezabíjeli a drželi ho pod stráží. Poražení vojáci se odebrali ke kaanovi. Kökečü, kaanův strýc,⁴⁹ který pro svou nedbalost k vojsku nedorazil, se držel stranou, obezřetný a váhavý. Několikrát si ho vyžádali, ale nepřišel. Nakonec kaan poslal prince Ačikiho,⁵⁰ aby ho usmířil a přivedl.

Když se uprchlé vojsko dostavilo ke kaanovu dvoru, kaan se na ty emíry rozhněval, dal zatknout a spoutat Čungkura⁵¹ a Tiktadaje (?) a řekl: „Jak jste mohli být tak liknaví a připustit průtahy?“

V době, kdy bylo vojsko zahnáno na útěk a Duva se svým vojskem stál v těch končinách, princové Jobukur a Ulus-buka a emír Dorduka, kteří za časů Kublaj-kaana uprchli a odešli ke Kaiduovi a jež Kaidu poslal k

⁴⁶. Čongkur (čín. Čchuang-wu-er 床兀兒) byl kaanův vojevůdce kypčackého původu, který velel jednomu úseku hranice proti Kaiduovi.

⁴⁷. Körgüz (čín. Kchuo-li-t'i-s'), kníže z kmene Öngütů a nestoriánský křesťan (Polův „král Jiří“); titul *küregen* znamená „zeť“ a nesl jej muži přízeň do Čingischánova rodu. Podle čínských pramenů Körgüz nepřítele třikrát porazil, v posledním střetnutí však padl do zajetí, odmítl přejít do Kaiduových služeb a byl zabit.

⁴⁸. Körgüz (tj. Jiří), kníže Öngütů a nestoriánský křesťan, byl kaanovým zetěm (*küregen*). Podle čínských pramenů, které cituje Blochet, ho Kaiduova vojska napadla v zimě 1298/1299; byl zajat, a když odmítl přejít do Kaiduových služeb, byl zabit.

⁴⁹. Kökečü byl synem Kublaj-kaana, a tedy Temürovým strýcem.

⁵⁰. Ačiki, syn Buriho, byl potomkem Čagatajovým, který sloužil kaanům; patřil k veliteli na západní hranici říše proti Kaiduovi a Duvovi.

⁵¹. Čungkur (čínsky Čchuang-wu-er), kypčacký velitel ve službách kaanů. Blochet poznamenává, že podle čínských pramenů velel Temürovým vojskům i v bitvě, po níž Kaidu zemřel.

Duvovi, se tehdy mezi sebou poradili, odvrátili se od Duvy a s dvanácti tisíci vojáky přišli k Temür-kaanovi.⁵² Když kaan uslyšel, že přicházejí, nedůvěřoval jim, neboť Dorduka už jednou za časů Kublaj-kaana přišel zpět a řečené prince odvedl s sebou. Proto poslal Čirtakua (?), Mubárakšáha Dámgháního a Satuka (?) spolu s Ačikim, aby je přivedli. Jobukur i Dorduka se dostavili, Ulus-buku však i s rodinami nechali v krajině Karakorumu, aby pomalu šel za nimi. Ulus-buka Karakorum vyplnil a vydal trh i sklady v plen. Když se dostavil ke kaanovu dvoru, kaan ho obvinil: „Jak jsi mohl něco takového spáchat u Čingischánova hrobu?“⁵³ a dal ho spoutat a uvěznit. On se vymlouval: „Přišel jsem tam na útěku a Duvovo vojsko, které táhlo za námi, se s námi smísilo a plenilo.“ Jeho omluva nebyla vyslyšena.

Dagi-chatun, choť Darmabalova, a její syn Chajšang,⁵⁴ k nimž byl kaan nesmírně laskav, se za Ulus-buku, jenž byl Darmabalovým bratrancem, přimluvili, a Ulus-buku propustili. Kaan mu však nedůvěřoval, neposlal ho do žádné války a rozkázal, aby zůstal při trůnu. Jobukura zahrnul přízní a prohlásil, že na něm žádná vina není. Na emíra Dorduku se však hněval a rozkázal, aby ho podrobili *jase*, tedy popravili, neboť dvakrát uprchl. Dorduka se rozplakal a řekl: „Kublaj-kaana jsem se nebál, a přece jsem uprchl; ale po celou dobu, co jsem tam byl, jsem nikdy nebojoval ani nevytáhl proti kaanovu vojsku. Když se Temür stal kaanem, poradil jsem se s těmito princí, jakmile se naskytla příležitost, a přišel jsem. Přivedl jsem víc vojska, než kolik jsem s sebou odvedl, abych posloužil svou silou. Prokáže-li mi kaan milost,⁵⁵ vytáhnu s tímto vojskem, které jsem přivedl,

⁵². Jobukur byl syn Arik-bökeho, Ulus-buka syn Širegiho a vnuk Möngkeho. Jobukur se účastnil vzpoury princů proti Kublajovi roku 1276, jejímž vůdcem byl Ulus-bukův otec Širegi; odtud se oba dostali ke Kaiduovi. Temürovi se podrobili patrně kolem roku 1296.

⁵³. Doslova „u Čingischánova odpočinutí (*markad*)“. Čingischán byl pohřben na posvátné hoře Burchan-kaldun, nikoli přímo v Karakorumu; výraz tu patrně označuje posvátnou dědičnou zemi rodu a místa jeho kultu.

⁵⁴. V rukopisech stojí na tomto místě chybně „Asutaj“; Blochet text opravil podle čínských pramenů. Dagi z kmene Kunggiratů byla choť Darmabaly, Temürova bratra; její syn Chajšang (čínsky Chaj-šan) nastoupil roku 1307 po Temürovi na trůn jako Külüg-kaan (chrámovým jménem Wu-cung).

⁵⁵. „Posloužit silou“–pers. *kúč dádan* z turkicko-mongolského *kúč* („síla“), tj. dát své síly a vojsko k dispozici panovníkovi. „Prokázat milost“–*sojurgamiši*, mongolský výraz pro panovníkovu přízeň, odpuštění či udělení výsady.

a s dalším, jež kaan přikáže, pustím se za Duvou a oplatím mu, co učinil, a snad dokážu Körgüze získat zpět.“

Emírové ta slova přednesli kaanovi a přimluvili se. Kaan mu vinu odpustil, rozkázal, aby vytáhl, a vyslal s ním vystrojené vojsko. Rozkázal také, aby šel Jobukur. I ten se přimluvil a řekl: „Přišli jsme, abychom posloužili svou silou. Všichni naši příslušníci ať zůstanou zde a my půjdeme, neboť poměry té země i toho vojska známe, abychom kaanovým štěstím tu věc dokázali oplatit.“Kaan poctil i Jobukura, projevil mu laskavost a vypravil je společně.

Duva, spoléhaje na to, že vojsko porazil, táhl si bez starostí pomalu dál s úmyslem odejít ke svým ordám, rozeslat vojska na různé strany a k pohraničím Anandy, Ačikiho a Čübeje (?), kteří jsou v krajině Kara-chodži,⁵⁶ vpadnout na ně, citelně je potrestat a zahnat je na útěk. V tu dobu, kdy se vojsko na břehu velké řeky rozdělovalo, protože ji chtěli přebrodit, nenadále se objevili Jobukur, Ulus-buka a Dorduka, udeřili na Duvu a jeho vojsko, mnoho jich pobili a mnozí se utopili. Ačkoli se snažili, Körgüze do rukou dostat nedokázali, zato zajali Duvova zetě jménem [...] ⁵⁷ a vrátili se vítězně a úspěšně. Kaan je zahrnul přízní a udělil jim milosti.

Potom emírové uvážili, že by se měl Duvův zeť propustit, aby snad i Duva vrátil kaanova zetě. V těch dnech přišli od Duvy vyslanci (*elči*) a přinesli vzkaz: „Něco jsme provedli a dostali jsme odplatu. Nyní je Körgüz u nás a náš zeť u vás.“Také Körgüz s nimi poslal jednoho *nöker*a a vzkázal: „Jsem živ a zdrav, ale nemám družiníky a jsem bez zásob a prostředků. Pošlete mi dva tři družiníky a něco pro mne.“Vypravili čtyři emíry z jeho lidí s hojným jméním a zásobami a spolu s nimi Duvova zetě. Než tam však dorazili, Körgüze už zabili a vymluvili se: „Posílali jsme ho ke Kaiduovi a cestou zemřel.“A pokoj.

⁵⁶. Ananda, syn Mangaly a vnuk Kublajův, vládl v Tangutu (An-si). Čübej (v tištěném textu Čutaj, v rukopisech Čubaj) byl patrně čagatajovský princ Čübej, syn Algua, který přešel do služeb kaanů a střezil ujgurské pohraničí. Kara-chodža je Kočo u Turfanu, jedno z hlavních ujgurských měst.

⁵⁷. Jméno Duvova zetě chybí v obou rukopisech, z nichž Blochet vychází; v edici je na jeho místě tečkovaná mezera.

Příběh o tom, jak kaanovo vojsko dvakrát svedlo bitvu s vojskem Kaidua a Duvy, jak byl Kaidu v boji raněn a jak na to zranění zemřel

Potom poslal vyslance ke kaanovi Bajan, syn Končiho, který pocházel z rodu (*urug*) Ordy a v té době byl vládcem toho ulusu. Jeho bratranec Kübelük (?) se proti němu vzbouřil a uchýlil se ke Kaiduovi a Duvovi a mezi nimi několikrát došlo k boji, jak bylo vylíčeno v dějinách Džochána.⁵⁸ Vzkázal: „Ať vaše vojsko naráz vytáhne odtamtud z východní strany; vojsko Badachšanu, které od nich ustavičně trpí, a ze západní strany vojsko pádišáha islámu – Bůh zvěčni jeho vládu – jistě pomohou. Tak Duvu a Kaidua obklíčíme ze všech stran a naráz s tou věcí skoncujeme.“

Když se o tom radili v soukromí, řekla Kökečin-chatun, kaanova matka: „V zemích Chitaje a Nangijasu je náš ulus rozsáhlý a země Kaidua a Duvy je daleko. Vytáhneš-li, bude třeba rok či dva, než se ta věc vyřídí. Nedej Bůh, aby mezitím vznikl nějaký rozvrat, který by se dlouho nedal napravit. Nyní je třeba mít trpělivost.“ Odeslali tedy odpověď v tom smyslu: „Tato slova přijímáme; očekávejte zprávu.“ Proto se s tím posečkalo. Potom, po dvou či třech letech, v měsících roku [...], se kaanovo vojsko v tom úmyslu vydalo proti Kaiduovi a Duvovi.⁵⁹ Vytáhli ke straně, která byla blíž ke Kaiduovi, střetli se s ním a svedli tvrdou bitvu. Kaidu byl raněn a jeho vojsko zahnelo na útěk. Protože byl Duva dál, dorazil až po několika dnech. Svedli s ním bitvu podruhé a tvrdě se bili a zranili i Duvu. Kaidu na zranění, které utrpěl, zemřel. A pokoj.

⁵⁸. Bajan, syn Končiho (Koničiho), byl chánem ulusu Ordy, tj. východního křídla Džochiova ulusu (tzv. Bílé hordy). Tištěný text má tvar „Najan“, rukopisy však „Baan“, tj. Bajan; nejde o Bajana, dobyvatele říše Sung. Jeho vzbouřený bratranec, podporovaný Kaiduem a Duvou, se v pramenech uvádí jako Kübelük či Kujlúk.

⁵⁹. Letopočet chybí v obou rukopisech. Podle čínských pramenů, které cituje Blochet, proběhly tyto bitvy roku 1301 (5. rok éry Ta-te). Duva byl zraněn šípem do kolena, Kaidu na ústupu onemocněl a zemřel; roku 1303 pak Duva a Kaiduův syn Čapar nabídli kaanovi podrobení.

Příběh o nepoctivosti kaanových emírů a vezírů při koupi drahokamů a klenotů od kupců a o tom, jak se za ně Tanba-bakši lstí přimluvil a vysvobodil je

Tanba-bakši Tibeťan, o jehož poměrech bylo pojednáno v dějinách Kublaj-kaana,⁶⁰ požívá veliké vážnosti i u Temür-kaana. Mezi příběhy o jeho vážnosti je i tento: Jednou přivezli kupci mnoho klenotů a drahokamů a prodávali je kaanovi. Sešli se emírové, vezíři a dohodci (*dallálové*), ocenili je na šedesát *tumenů* bališů a cenu za ně vybrali z pokladny.⁶¹ Kupci z toho na emíry a vezíry vynaložili téměř patnáct *tumenů*.

Byl tu jistý emír, jemuž říkali Mukbil-fančan.⁶² Ostatní emírové na něj dříve podali stížnost a dosáhli jeho sesazení, a kaan jej pak dosadil do úřadu *tungaula* (?), kterému se čínsky říká lenk-kiš (?).⁶³ A byli tu dva dohodci, jimž ostatní dohodci nedovolovali živnost provozovat. Ti dva dohodci onomu emírovi řekli, že ty klenoty nemají cenu víc než třicet *tumenů*. Mukbil ta slova přednesl kaanovi a vyšel rozkaz, aby je ocenili znovu. Předvolali Šiháb ad-Dína Kunduzího, který býval čingsangem města Kinsaje a byl sesazen, a ten je ocenil na třicet *tumenů*.⁶⁴ Kaan rozkázal zatknout kupce a dohodce. Ti se přiznali, že každému emírovi dali tolik a tolik. Proto zatkli i emíry a vezíry.

Bylo jich jedenáct: Dašman-čingsang, Tuba (?), Sarban, Bigmiš (?), Jeke-fančan, Ísá kelemči, Bajančar, bratr Bajana-fančana, Šams ad-Dín

⁶⁰. Tanba (čínsky Tan-pa), tibetský buddhistický lama, který měl velký vliv na dvoře Kublaje i Temüra; Rašíd o něm píše v Kublajových dějinách mezi *bakšii* (buddhistickými mnichy) sloužícími kaanovi.

⁶¹. Tumen = 10 000; šedesát *tumenů* je tedy 600 000 bališů, což byla obrovská suma. Nákup šperků od zahraničních velkokupců za peníze státní pokladny se na jüanském dvoře opakovaně stával zdrojem korupce, ve které dohodci a úředníci nadsazovali ceny a za úplatek se dělili o zisk.

⁶². *Fančan* –perský prepis čínského titulu pching-čang (平章), člena nejvyššího vládního úřadu, Ústředního sekretariátu, případně provinční správy.

⁶³. Podle Blocheta šlo o úřad, jehož úkolem bylo mimo jiné uvádět k panovníkovi vyslance; čínský název by mohl odpovídat výrazu ling-kche-š' („úředník přijímající hosty“). Čtení perského tvaru *tungauli* i čínského názvu je nejisté.

⁶⁴. *Čingsang* –z čínského čcheng-siang (丞相), „kancléř“, nejvyšší hodnost ve vládním úřadu, zde v čele provinční správy se sídlem v Kinsaji (Chang-čou). Šiháb ad-Dín Kunduzí pocházel podle jména z Kunduzu v dnešním Afghánistánu.

Kunduzí a tři další fančanové.⁶⁵ Všechny je uvěznili v díván-cháně v šingu⁶⁶ a byl vydán rozkaz, aby je všechny popravili. Jejich choti a příbuzní šli prosit o přimluvu ke Kökečin-chatun. Ta se je snažila vysvobodit, ale nepodařilo se jí to. Potom se utekli k Tanba-bakšimu.

Shodou okolností se toho dne objevila vlasatice. Tanba-bakši proto poslal k Temür-kaanovi, aby kvůli vlasatici vykonal *jalbarmiši*, a Temür-kaan tam přišel.⁶⁷ Bakši řekl: „Je třeba propustit čtyřicet vězňů.“ A potom řekl: „Je třeba omilostnit sto dalších vězňů.“ Tak se propuštění dostalo i jim. Potom přednesl kaanovi, že je třeba rozeslat do zemí říše *šáh-jarlyk* (?).⁶⁸ Kaan sedm dní konal v chrámu (*butchána*) prosebné modlitby, pak vyšel a onu skupinu poslal zpět k jejich úřadům a povinnostem. Jejich přívrženci a stoupenci se všichni zaradovali. Třicet tmenů bališů z ceny klenotů, které byly zaplacený navíc, však vybrali zpět. A pokoj.

Tím je dokončena druhá část Požehnaných gázánovských dějin, známých jako Sběrka letopisů, od vezíra Rašíd ad-Dína Fadlalláha, syna Imád ad-Dauly Abú l-Chajra, syna Muwaffaq ad-Dauly Alího. Bude-li Bůh vznešený chtít, bude po ní následovat část třetí. Vyhotovení čistopisu a jeho oprava byly dokončeny koncem měsíce džumádá II. roku 1325 – třístadvacátého pátého a tisícího od prorokovy hidžry – rukou nejchudšího z Božích služebníků, Francouze Edgarda Blocheta, v Národní knihovně v Paříži, městě Bohem chráněném. Konec, konec, konec.⁶⁹

⁶⁵. Mezi zatčenými byli přední muži vlády: Dašman spravoval podle Rašída *jarlyky*, *pajzy* a záležitosti kupců; Ísá kelemči („tumočník“) byl syrský křesťan, lékař a astronom v kaanových službách; Bajančar i jeho bratr Bajan-fančan byli podle čínských pramenů syny Násir ad-Dína, syna Sajjida Adžalla, bývalého místodržitele Kara-džangu.

⁶⁶. *Šing* – z čínského šeng (省), vládní úřad (Ústřední sekretariát nebo jeho provinční pobočka); *díván-chána* je budova úřadu.

⁶⁷. Vlasatice – kometa, v Číně i u Mongolů pokládána za zlé znamení, jež bylo třeba odvrátit obřady a skutky milosrdenství, zejména propouštěním vězňů. *Jalbarmiši* – turkicko-mongolský výraz pro prosebnou modlitbu, zde buddhistický smírný obřad. Roku 1301 se objevila Halleyova kometa; zda jde o ni, z textu nelze určit.

⁶⁸. Tištěný text má *šáh-berlig*; patrně jde o „královský jarlyk“, tedy výnos o všeobecné amnestii rozeslaný do provincií.

⁶⁹. Tento arabský závěr (kolofon) nepochází od Rašída, ale od editora E. Blocheta; připojil ho po vzoru rukopisných explicitů. Konec měsíce džumádá II. 1325 odpovídá přibližně počátku srpna 1907. Rašídův vlastní text končí slovy „A pokoj.“

Tiráž

Dějiny Temür-kaana

7. (poslední) svazek řady

Rašíd ad-Dín: *Ta'rikh-i Tīmūr Qā'ān*, ze Sborníku letopisů (Džami at-tavárich)

Český překlad z perštiny s vysvětlivkami: umělá inteligence, podle edice E. Blocheta, *Djami el-Tévarikh ... Tarikh-i moubarek-i Ghazani, histoire des Mongols*, tome II (Gibb Memorial Series XVIII/2, Leiden –Londýn 1911), tištěné strany 581–617 Blochetovy edice. Překlad neprošel redakcí odborného historika.

Obálka: Portrét Temür-kaana z alba jüanských císařů (Tchaj-pej, Národní palácové muzeum). Volné dílo.

Svazek vychází v projektu Staré texty (www.stare-texty.cz), v řadě věnované Rašidovu Sborníku letopisů.

O Starých textech

Staré texty jsou digitální knihovna českých překladů historických pramenů z volného díla –pamětí, cestopisů, kronik a dalších svědectví lidí, kteří u událostí sami byli. Knihy jsou zdarma ke stažení ve formátech EPUB a PDF na www.stare-texty.cz. Překlady vznikají s pomocí umělé inteligence; u každé knihy je uvedeno, z jakého vydání se překládalo.

O zakladateli

Staré texty založil a provozuje JUDr. Libor Petříček, advokát a milovník historie. Cílem projektu je zpřístupnit českým čtenářům původní historické prameny, tedy svědectví očitých svědků, zdarma a v češtině.

Volné šíření

Perská předloha i Blochetova edice jsou volným dílem. Tuto knihu můžete volně šířit, kopírovat, tisknout, upravovat i dále publikovat, avšak nikoli komerčně (licence Creative Commons Uveďte původ –Neužívejte komerčně 4.0, CC BY-NC 4.0). Podmínkou je uvést jako původní zdroj Staré texty s odkazem na www.stare-texty.cz, například: „Zdroj: Staré texty, www.stare-texty.cz“.

Komerční užití (prodej, placený obsah, reklama apod.) je možné jen s předchozím souhlasem provozovatele Starých textů. O souhlas lze požádat e-mailem na liborpetricek@gmail.com.

Verze 1.1 · září 2026